Wypis z Xiąg Ziemſkich Powiatu Włodzimirſkiego

Roku Tyſiąc Siedmſet Dziewiędzieſiątego Mieſiąca Novembris. Siedmnaſtego Dnia.

W Roki Sądowe Ziemſkie Włodzimirſkie we Trzy Niedziele po Swięcie Rzymſkim Swiętego Michała Archanioła przypadłe i Sądownie odprawować ſię zaczęte: Przed Nami Jozefem Konſtantym na Jwaniczach Jwanickim Orderu Swiętego Staniſława Kawalerem Sędzią, Jozefem Marcellim Sumowſkim Podſędkiem, Piotrem Radziminſkim Szambelanem Jego Krolewſkiey Mości, w mieyſcu Jaśnie Wielmożnego Benedykta Hulewicza Piſarza Ziemſkiego Włodzimirſkiego na Seym Walny Warſzawſki z Woiewodztwa Wołyńſkiego Obranego Poſła zaſiadaiącym Surogatem, Oſobami Sądowemi Ziemſkiemi Włodzimirſkiemi i temiż Aktami, ſtanąwſzy Oſobiście Jaśnie Wielmożny Michał Czacki Podczaſzy Wielki Koronny Orderu Swiętego Staniſława Kawaler z Woiewodztwa Czerniechowſkiego Poſeł, Ten Oryginał Piſma w Arkuſzach trzech i ćwiartce iedney Papieru, pod tytułem: DONIESIENIE OBYWATELOM o CZYNACH SEYMU, przez Jaśnie Wielmożnego ſtawaiącego uprzedzaiąc oſtateczny Termin Relacyi ſporządzony i podpiſem Ręki ſtwierdzony z Paragrafami trzema większemi i kilką mnieyſzemi, do Xiąg ninieyſzych Ziemſkich Włodzimirſkich na Papier Skarbowy Srebrnogroſzowy *circa Manifeſtationem die Hodierna illatam* ſpoſobem Oblaty wnioſł wte ſłowa.—Donieſienie Obywatelom przez J. W. Czackiego Podczaſzego Wielkiego Koronnego, Poſła z Woiewodztwa Czerniechowſkiego o czynach Seymu.—Pierwſzy raz na Obradach Woiewodzkich znayduiąc ſię od zaczętey Funkcyi moiey uprzedzaiąc oſtateczny Termin Relacyi, z niey ſię uſprawiedliwić, znam na ſobie długiem. Wywyżſzony albowiem przez Was J. W W. MC. Panowie Bracia i Dobrodzieie na Urząd Prawodawczy, Wam zdać Rachunek co od Was mi powierzono było, ieſt zachować uroczyſtość wolnego w Sobie Narodu; nie znać też nad ſobą innego Prawa, niedoświadczać innych Urzędnikow, tylko takich ktorzy wolą podlegaiących upoważniąnemi ſą, ieſt znamię wolnych Obywateli. Z tąd też Seym ninieyſzy dla Narodu chciał to mieć w Prawach, Kardynalnych. Nieczytamy tego w Prawach Kardynalnych, Roku Tyſiąc Siedmſet Sześćdzieſiąt Oſmego, bo tam ukaz Repninowſki przewodził; tutay przodkuie cnota Małachowſkiego, i Sapiehy. Za ich to wſzakże Przewodnictwem Narod nas od Dwoch wiekow, co raz bardziey gaſnący,— a Traktatem (ieśli bez Grzechu Traktatem nazwać ſię godzi Gwałt Tyſiąc ſiedmſet ſześćdzieſiąt oſmego, tudzież Tyſiąc ſiedmſet ſiedmdzieſiąt piątego) ſtartym w Wolności i udzielności ſwey zoſtał, do ſwego powraca ſię odrodzenia. Wſzakże ieśli otworzem Dzieie naſze, wzgaśnieniu Domu Jagielońſkiego; widzim pierwſze Haſło, dane zrazu oſłabiałym, lecz coraz ſilniey wzmagaiącym ſię Klę-

A ſkom

ſkom, przeciw Kraiowi naſzemu. Wſtrząſały ſię Związki Kraiu Naſzego peryodycznie, peryodycznie Brat na Brata powſtawał, a na trupie iego, i Perzynach własności iego, wyſtawiał Kraiowe naypierwſze zwierzchniki. Sledził Gwałt gwałtowi: bezrząd więc u Nas ſwoie założył ſiedliſko: poſtać iednak Narodowa bydź ſię zdawała. Ocucona Polſka woynami dała ſię uczuc poſtronnym choc po uciérpianych Klęſkach; lecz to były krotkie woyny zraptownych wypraw nawżaiem składanych, a męſtwo Polakowi wrodzone iego tylko wſławiało. Skład zaś Rzeczypoſpolitey podobnym był do owey budowy, uktorey choć coraz mocniey pſuią ſię Podwaliny, uwodzi ſwą zwierzchną okazałością Oczy patrzących na Siebie; trwa wſzakże ona nie przez ſiłę ſwoią, lecz, że burza nie przyſzła, ktoraby ią zwaliła. Coz były niegdyś ſąſiady naſi? Dom ieden Auſtryiacki tylko możny, lecz albo wzraſtaiący, albo wuſtawnych zapaſach z połową Europy. Moſkwa pierzchliwa Tłuſzcza Tatarom, to kark niewolniczy pod iarzmą kładąca, to go uſuwaiąca. Pruſak naſz Hołdownik i wſpolnie w Senacie radzący: zaburzenia to naſze za Jana Kazimirza, dały początek tey ſilney Monarchii, wſzakże było to Orle ktore ieſzcze nad ſwą nie buiało Matką, niedlatego, że na hęci iemu zbywało, lecz, że Piora ſwe nie dość podroſłemi czuło. Początek wieku ninieyſzego, iak w całey Europie tak i w połnocy, nowe Narodow okazał Poſtawy. Właśnie też wtenczas Piotr W. oſiadłſzy na Tronie Roſſyiſkim, Azyą za narzędzie, Europę za zamiar ſwych uznał zamyſłow. Chciał mieć znaczenie na Morzu, i cześć odbierać dla ſwoiey bandery; ſpędził Szweda znadbrzeża, chciał w Europie pierwſze mieć znaczenie. Polſka gdy mu ſię przegradzać zdawała, czyni moſt z Polſki do Europy, z Polſki od niey przedmurze; a tak Moſkwie wſzelkie zyſki z ſąſiedztwa Europy, żadne Niebezpieczeńſtwo. Poźny Potomek zaledwie wierzyć będzie niedoli naſzey, gdy wielkość Roſſyi z naſzym mierzyć będzie uniżeniem, Zwać ſię Narodem, a nim nie bydź, noſic Imie Wolnego i udzielnego, a od widzimi ſię ſąſiedzkiego zależyć, ſoiuſznika za Zwierzchnika zmienić, Gwaranta (co pierwiaſtkowo podległego udziałem było pod Imieniem konſerwatorow) na ſamowładzce zmienić; oderwać część Narodu, ią ſobie zobowiązać; byle Inną wiarę wyznawaiącą od całego Narodu; nad to trzymać ią ſprzyſiężoną, aby pod haſłem Wiary w perzynę Polſkę zmieniała; wſzyſtko to było dziełem Roſſyi dla Nas. Xiążęta Kurlandzkie to na Syberyą ſkazane to znowu wywyżſzane, Królе naſze ich tworem tylko znane, a ſkinieniem zrzucane; a tak gdy Cedry burzą Moſkiewſką walone, cóż my ſłabę trzciny Obywatele znaczyc mogli? i każdy podobną tego na ſwey nieſtety doświadczał oſobie! Łaſąca ſię przyiaźń Roſſyiſka cóż z Sobieſkim uczyniła, ieśli niegodnym Korony tey, od ktorey mimo Stanow, Kjiow z Kraiami przed i zadnieprſkiemi oddalić odważył ſię? co dopiero w Tytule przyiaźni Roku Tyſiąc ſiedmſet ſześćdzieſiąt oſmego zatwierdzonym zoſtało. Niąż uwiedzeni my też nie dla Nas woiowaliśmy Inflanty, nią to wiedzeni za Auguſta wtorego Woyſko zwinęliśmy, w Roku Tyſiącznym ſiedmſetnym ſiedmnaſtym część wſpoł-Obywateli od Obywatelſtwa odłączyli. Coż mowić o haniebney Epoce Tyſiąc ſiedmſet ſześćdzieſiąt oſmego Roku: tam to Nam Prawa czyli raczey ukazy narzucone, wieczny nieład za Prawa rządowe; tam to moc zrywania Seymu Prawem

Kar-

Kardynalnym upoważniona. Tymże Prawem tor Ich nami władania zachowany! a że ten kto posiada właſność ma interes ſwą kochać Oyczyznę, nie poſſeſſyonatow ſobie Moſkwa obowiązuie, aby poſſeſſyonatow przewodzić mogła: pod tenczasto inaczey wierzący okrutne na Nas wyrządzali Przemocy, a kto chciał bydź Bogu i Oyczyźnie wiernym, to więzieniem, to chłoſtą, to rabunkiem karany. Podział zaś Polſki gdzież urobionym zoſtał ieśli nie w Petrsburgu? Traktaty, Rewerſa, Gwarancye granic naſzych coż tam znaczyły? gdyby ieſzcze Moſkwa ſyta bydź mogła częścią białey Ruſi, nieſzczęſny okup! lecz okupem koſztowney byłby przyiaźni (iako w ſwym, zaborczym wyznaie Manifeście) lecz na nim ſię nie ſkonczyło: reſzta Polſki Prowincyą Moſkiewſką zoſtać muſiała. Poſłowie iey (iak zmarły Krol Pruſki wdziełach ſwych pogrobowych) byli u nas to, co od Rzymian Prokonſulowie: przez nich ſły wyroki, gdy udzielność w Petersburgu była. Ich dziełem było ſtrzedz gwałtow nierządow, mieć baczność, aby Forma rządu nigdy dobrą niebyła: Seymy bezczynne, Woyſko ani powiękſzane ani funduſze na nie wynaydowane, a ieśli kto pomyślał o loſie ſwey Oyczyzny, ſtawał z oporem gwarancyi: agdy Seymowanie tak było opiſanym, że potrzebom Rzeczypoſpolitey dogadzać, i radzić niemożna było, zatym, w tymże ſamym co tylokrotnie gubiło Rzeczpoſpolitę, w tym co ieſt powſtaniem przeciw uſtawom Narodowym, ſzukać zbawienia Rzeczypoſpolitey muſieliśmy, tworżyć Konfederacyą. Lecz wſzelkie do tych czas znane Konfederacye były podeyścia lub ſprzyſiężenia niektorych na oſiodłanie Narodu, Prawa przed niemi milczały, a zbrodniom moc nadana. Wninieyſzym zaś Seymie, Prawność zachowana, prawne Rugi uprzedziły wybor Marſzłka, do ktorey godności iednomyślnie wezwany J. W. Staniſław Małachowſki Referendarz Wielki Koronny Poſeł Woiewodztwa Sędomirſkiego; zamilczam iak ſzczęſny był wybor naſz, aby z nim krwi bliſkość nie czyniła mię Oratorem *pro Domo*, Zwyczaynym Obrządkiem gdy Poſłowie przyſzli do Izby Senatorſkiey, w Obec całemu Narodowi rzekł Krol z Tronu ſwego: że dotych czas ſpoſobem Seymowania dogodzić potrzebom Rzeczypoſpolitey niepodobna: związkowy zatym zoſtał koniecznym. Głos powſzechności uwielbił troſkliwość łaſkawego Nam Pana, i dał okazyą do ſtawienia ſię iemu na czele związkowego Seymu: iakoż po iego podpiſie, wſzyſcyśmy do podpiſow przyſtąpili, ktorych tylko los Oyczyzny ſzczerze obchodził. Marſzałkiem Konfederacyi Koronney tenże uznany co i Seymowym: a Narod Litewſki, godny zaſzczyt ſwey ſławy dopełnił, gdy wezwał do Laſki Litewſkiey Jaśnie Oświeconego X. Kazimierza Sapiehę Generała Artyleryi Litewſkiey, a Poſła Woiewodztwa Brzeſkiego Litewſkiego. Co tylko ſmutna pamięć przywieść nam mogła przeſzłych Konfederacyi; to wſzyſko oddalić w Akcie iey mieliśmy zamiarem uſilności naſzych. Wſzelki interes prywatny, ſancita i tym podobne bezprawia wywołane prawie przez Akt Konfederacyi, zoſtało: Woyſko, wynaydowanie na nie funduſzow, poprawa Rządu celem związku naſzego była. Ażeby zaś proſte uczucie i właſna konwikcya zdania Seymuiących kierowały, uſtanowione ſekretne kreſki; w Walce zaś Oſobiſtości z Publicznością, że taiemnie mogłby ſobie kto folgować, Podatki od ſekretnych kreſek wyłączonemi zoſtały. Takowym Aktem Konfederacyi utorowawſzy ſobie ſpoſob czynienia

nienia mniemaliśmy, że tworzyć ſzczęśliwość Narodową dziełem na-
ſzym było. Lecz ten ktory poſtawion, aby w wieczney niedołężności
i upodleniu Rzeczpoſpolitą utrzymywał; ten ktory w ſobie namie-
śniczość naywyzſzey władzy, a w Nas poddaństwo uznawał. Po-
ſeł Roſſyiſki zaſtarzałey dumy wyrazow używſzy, ſtanął z groźną No-
tą broniącą daley Seymowi poſtępować; słowem gdy Narod chciał
o ſobie radzić, on pociągnieniem piora, haniebne milczenie wſka-
zał *S*eymuiącym *S*tanom. Był to wypuſzczony wſzakże ten taran,
ktory choć ſilne walił zapory, lecz o głaz użyty, legł gruzem przy nie-
wzruſzoney *S*kale. Odebrał zatym Poſeł Roſſyiſki odpowiedź, że
Polſka Wolna i niepodległa, od nikogo przepiſow przyimować
nie myśli, a wyrazy w ſpomnioney Noty dla podległego, nie zaś row-
nego użytemi bydź powinny. Takowey odpowiedzi by iak naywię-
kſzą zachować uroczyſtość, obydwie Noty Komunikowane zoſtały
wſzyſtkim prawie Europeyſkim Dworom. Właśnie też i na począ-
tku *S*eymu podał Notę Poſeł Pruſki Imieniem Pana ſwego oſtrze-
gaiący o knowanych związkach mimo *S*eymu, ofiaruiący ſwoie,
tudzież pomoc przeciw tym ktorzyby na Wolność niepodległość
i całość Kraiu naſzego dybać chcieli. Takowy Głos uprzeymy
ſąſiada, a teraz i ſprzymierzeńca naſzego chyba dotego nie prze-
ſzedł ſerca, komu kaydany Moſkiewſkie ſmakować mogły, chyba
ten, ktory raz ſię Moſkwie oddawſzy, uwieść w ſamołowkę ſophiſma-
mi Rzeczpoſpolitą w żądzy ſwey nie poprzeſtaie, a zapalony krną-
brną ſwą zapalczywością, czerni przed Narodem cnotliwego Fry-
deryka Gwilhelma, w zamierze, ażeby lub Nas na łup Moſkwie-
cinowi zoſtawił, lub też z Nim nami dzielić ſię dozwolił. Czernidła
te iak ſą dalekie od prawdy i iſtotney życzliwości Kraiowey, tudzież
iaka zewnątrz Kraiu ieſt poſtawa Naſza; pozwolicie Jaśnie Wielmo-
żni MC. Panowie Dobrodzieie, abym Wam pokrotce przełożył, a
ſkutki za dowody niech przyięte będą. Dumne Roſſyi z nami
odgrożenia i poſtępowania razem uſtałe, Ewakuacya Woyſka gdy
z Polſki naſtąpiona, krążenie Granic naſzych w prowadzeniu Woy-
ſka przeciw Turkom, miaſto o koſzcie i chlebie naſzym iey wiedze-
nia; słowem niby zaniedbanie takiey zdobyczy iak ieſt Polſka czyż
to było z obawy Woyſka naſzego na początku *S*eymu nawet na Pa-
pierze ieſzcze nienapiſanego? gdy Pułk ieden załoga gwałtow Mo-
ſkiewſkich uſtawnie Nam przewodził, nie mogłaż Moſkwa kilka ich
odłożyć aby Nas zetrzyć; wſzak nigdy znacznego przeciw Nam
nieruſzała Woyſka! ktoż ią wſtrzymał ieśli nie Pruſkie Oświadczenie,
że Notę ſwą woyſkiem ſwym poprzeć nie zaniedba? Rozesłani Po-
słowie naſi do Państw Europeyſkich, od zaſtałych tam Posłow Pru-
ſkich wſzelką doświadczali pomoc, i upominanie ſię o zapomniałą
powagę naſzą poſtępowania zagranicznych z Nami: iuż iak z udziel-
nym Narodem. Wieleby wyliczania potrzebowało, dość mi wſpo-
mnieć o Auſtryakach w okoliczności Zwańca, i iego okolic przy
oblężeniu Chocimia. Rozpis Kommiſſarzy naſzych pięć razy wię-
kſzą wznawiaiący pretenſyą, niż tę co Auſtryacy przyznali, nie-
tylko w ſwey zupełności od Ceſarza przyięty, lecz Kommiſſarze
Naſi Xiąże Jegomość Michał Lubomirſki Generał Lieutnant i *S*zam-
belan Raciborowſki, darami od niego obdarzonemi zoſtali. Dla ro-
zesłanych *P*osłow aby układać Inſtrukcye, ciągle znimi utrzymywać
korreſpondencye, komunikować nawzaiem nowo wypadaiące infor-

macye

macye, słowem Styr utrzymywać obrotow zagranicznych, trzeba było ustanowić Deputacyą Zagraniczną; wszakże Instrukcye Posłom dawane wiążące Rzeczypospolitey, tudzież takie czynności aprobacyą Stanow Seymuiących upoważnione, skutek swoy odbieraią. Ile razy potrzebna była nowa udzielności decyzya, lub też Stanom zdawało się, tyle razyby w zwierzciedle, iak Potęga Europy waży się, iak Europa iest w względzie Polski, iakie czynione i czynić się maią zapobiegi, prawie w zwierzciedle politycznym wiernie Deputacya Zagraniczna Stanom Seymuiącym wystawiała. A że żadne Mocarstwo o swey iedynie otrzymać się nie może sile, Traktat obronny dla Exystencyi Polskiey, stał się istotnym; trudno było go szukać u tey Potencyi, z ktorey szponow wydobywać i strzedź się zawsze należy: szukaliśmy go zawrzeć z Prusakiem. Wszak gdybyśmy nawet i iego niewsparci byli mocą, że spław Produktow Naszych przez iego przechodzi Państwa, mieć go nieprzyiacielem niepodobna; zatym wieczney szukać należało się z nim Przyiaźni i wspolney obrony; że zaś Handel iest żywiołem podobnież bogactw, Handlowny Traktat od Nas proponowanym został. Poseł Pruski, w przytomności Angielskiego, oświadczył na Konferencyi uprzeymą chęć Pana swoiego; oświadczaiąc, że gdy w bezrządzie i Anarchii Moskwy obyczaiem było czynić z Polską, temu coraz stanął za niepodległością, wolnością, i całością naszą, nieprzystoi, aby w chodził w czynność z Polską pewnego nie maiącą Rządu; podał zatym kondycyą, ażeby ieżeli nie zupełny Rząd, przynaymniey iego Rys ustanowionym był, uczyniwszy solenne oświadczenie, iż ma nayśurowszy przykaz nie mieszania się, w iaki bądź sposob Stanom Rzeczypospolitey ułożyćby go się podobało. Po iednomyślnym przeyściu Rysu rządowego, doświadczyliśmy, iak się rożnią związki pomocy politycznych od układow Handlownych, ztąd pierwszy iest uskutecznionym, drugi swego oczekuie końca; w pierwszym wzaiemne znaydowały się widoki, w drugim walkę między sobą cierpią. Co do Traktatu Handlownego, gdy Cła Pruskiego przez Traktat Tysiąc siedmset siedmdziesiąt trzeciego, dwanaście procenta oznaczonym było, cztery od Nas zaproponowane zostały. Odpowiedziano na Konferencyi nam było, iż tak wielka Allewiacya dla nas, zmnieyszenie tak znaczne Intrat Pruskich bez wzaiemney nadgrody bydźby nie mogła; zatym Gdańsk i Toruń w nadgrodę chybaby Jemu mogł bydź danym: przekładaiąc, iż Gdańsk i Toruń nic prawie do Skarbu Nam nie czyni; dodaiąc i to, że gdy uyście Wisły iest w kraiu iego, Gdańsk tyle znaczy, ile Portu używać może. Deputacya zagraniczna odpowiedziała, że nie ma mocy czynienia iakiey bądź Cessyi, ani też iey obiecywać sobie nie może. Toż samo prawie Krol Jegomość Pruski w Responsie swoim do Nayiaśnieyszego Pana wyraził: przed dopełnionemi układami w Reichenbach dano nam poznać, że gdybyśmy chcieli ustąpić Gdańsk i Toruń, większa Część Gallicyi wraz z Solą namby przywroconą była. Neutralność aktualna z strony naszey oświadczona może i przyspieszyła Systema *Status in quo:* te skoro przyięte Gdańsk i Toruń przy nas, Gallicya przy Austryaku została; czy było szkodliwym, czy pożytecznym Gdańsk zamieniać, nie roztrząsam. Lecz prawdziwy obraz negocyacyi o Gdańsk i Toruń wystawiać znam za moią powinność, w ktorym każdy pozna i wi-

podobne

dzieć może: coż te głoſy znaczyły co wykrzykiwały, oto Krol Pruſki chce nam Gdańſk i Toruń wyrwać; ten Gdańſk co dawniey od Moſkwy Krolowi Pruſkiemu pozwolony? wſzak gdy kto chce komu co wyrwać, nie uznaie Prawa do tego co iemu chce mieć wyrwanym. A ieżli proponował Nam zamiany, toć przez toż ſamo własność i naywyższą Zwierzchność nam przyznawał. To chyba u tych Sophiſtow przyznawać czyie Prawa i ie zaprzeczać, iednobrzmiącym ſłowem będzie: zoſtawuię ich właſnemu zarumienieniu ſię, ieśli ſię ieſzcze rumienić potrafią; wracam ſię do dzieła mego. Odmowienie Gdańſka i Torunia w czynnościach przeciągłe okazywały ſkutki widok w innych Państwach, iak lata ſię trawią na układach Handlowych; czuliśmy, że dobrze bydź bogatym, lecz że pierwſza ieſzcze ieſt rzecz byt ſwoy zachować, nadto dla niepewności Traktatu Handlownego Alianſowy można by opuścieć; widzieliśmy, iak bez związkow Polſka otrzymaćby ſię nie mogła, przyſtąpiliśmy do Alianſowego Traktatu, z warunkiem w tymże wyrażonym Traktacie: kontynuowanie o handlowne układy. Tym Traktatem zaręczone ſą na wzaiem Poſſeſſye: ile ſiła naſza mnieyſzą ieſt od Pruſkiey, tyle w takowym zaręczeniu więcey ſię zapewniamy nad Monarchią Pruſką: a że mamy Prawa do niektorych Poſſeſſyi przez Krola Jegomości Pruſkiego, iakoby nad Traktat poſiadanych, oſtrzeżonym to zoſtało do pomiarkowania ſię przyiacielſkiego. Pierwſza pomoc z naſzey ſtrony ku obronie ieſt dwanaście Tyſięcy, z Pruſkiey ſtrony ośmnaście Tyſięcy Woyſka; powtorna z naſzey ośmnaście Tyſięcy, z Pruſkiey Trzydzieści Tyſięcy. Wolna tudzież negocyacya oſtrzeżona traktowania o więkſze poſiłki; w pomocy Naſzey ieſt więcey Kawaleryi, z Pruſkiey Piechoty, lecz z ciężką Artyleryą. Dopoty wzaiemność: gdy zaś uwłaczanie udzielności warowanym ieſt *pro caſu fœderis*, gdy w powroceniu Kurlandyi mimo Traktat z Moſkwą Tyſiąc Siedmſet Sześćdzieſiąt Oſmego, w ktorym wiecznie Roſſya chce mieć od Nas Kurlandyą oddzielną, pomoc nam zaręczona: na fundamencie czego iuż w chodzim w Poſſeſſyą bogatego Powiatu Piltyńſkiego, kraiu nadmorſkiego na mil ośmnaście; tu iuż dla nas iednoſtronne ſą tylko zyſki, na takiż więc Układ ſarkaćże może prawdziwy Polak? nie zapewne. Związek pomocy i Handlowny z Turkiem co dzień ſwego oczekuie końca, na ktorego zgubę, a przytym i naſzą naſze ſamych knowano; z tym Turczynem, ktory iak w przyiaźni dla nas, lać krew za nas niezaniedbuie; tak też gdy wiarołomnemi mu bywaliśmy, głowy Krolow i Hetmanow naſzych na Pikach noſić umie. A gdy ſię dopełni Syſtema *fœderativum*, do ktorego doſtąpieć ſię ſpodziwamy, Prus, Turka, Anglii, Szwecyi, i Holandyi; ieſt zeż ręka Człowieka, ktoraby takową ligę wzruſzyć mogła? Prożno iednak żądać w bezſilności znaczenia; ſzykowne, liczne Woyſka, zbroiownie napełnione, te ſą związkow politycznych prawdziwą podporą. Wſzakże zbroiownie naſze ogołocone będąc z Rynſztunkow, nietylko zabrały wiele koſztu, lecz że doſtanie ich w znaczney części, potrzebowało ſekretu; tam Marſzałek Seymowy mimo daru uczynionego Rzeczypoſpolitey, kilkakrotnie po kilkadzieſiąt Tyſięcy Czerwonychzłotych, na ſwym zaręczał majątku. Woyſko uchwalone Sto Tyſiączne, a tym czaſem Sześćdzieſiąt

ſiąt Pięć Tyſięcy, do czego dodano po ſześnaſtu Strzelcow, do każdey Kompanii. Etat aby był doſkonałym, kilkakrotnie poprawiany, a oſzczędność w pierwſzym baczeniu. Nim iednak Woyſko uchwalone, by też Woyſko ſamemu Kraiowi ſtraſznym nie było, kto nim ma władać, godnym Stanom było zaſtanowieniem. Za Waſzym wſzakże tchnieniem, a dla mnie rozkazem Stany poſzły i Kommiſſyą Woyſkową uſtanowiły. Odięcie władzy Departamentowi nad Woyſkiem, nietylko zaręczyło Wolność Narodową, lecz było odięciem ſilney podpory Rady Nieuſtuiącey, poźniey z iey opiſami zniesioney: tego daru dzielących nas Sąſiadow, a gwarantowanego od Roſſyi. Woyſko iednak ſtanowić, bez pośrzednictwa między Stanem Cywilnym a Woyſkowym, byłoby wyſtawić Obywateli na wieczyſte z nim nieſnaſki. Zatym Kommiſſye Cywilno-Woyſkowe poſtanowione zoſtały: w nich — to ieſt pierwſzy ſzczep rządu wewnętrznego: obowiązki im właściwe znane niegdyś w ſtaraniu były; lecz Staroſtowie wyznaczani, Kommiſſarze wybierani. Prożno żądać Woyſka bez Podatku; pomnożone zatym Czopowe na Trunki zagraniczne, Stępel ſzczegolniey od godności uſtanowionemi na początku Seymu były. Gdy zaś we wſzyſtkich Narodach uſtawne na nogach Woyſka trzymanie, ſpoſob woiowania odmieniony, ſłużba oſobiſta prożnym ciężarem, miaſto korzyści, ſtała ſię; w zakład iey Podatki na Dziedzicow uſtanowione bydź muſiały: te w dzieſiątym Groſzu Prawem ſą u nas upoważnione; ten aby był wſzędzie rzetelnym Deputacya Koekwacyina uſtanowiona. Aby zaś i pożna Potomność bez Was na Was ſtanowić nieważyła ſię Podatkow, ten Podatek nazwany ieſt OFIARĄ. Duchowni procz *Subſidium* obowiązanemi ſą Dwadzieścia płacić Procentu, Maltańczykowie Trzydzieści, Staroſtowie dożywotni, podług nowey Luſtracyi Kwart dwie; Emphiteutyczny poł czwartey Kwarty; Dobra po Jezuickie nadgradzaią grabież Tyſiąc Siedmſet Siedmdzieſiątego Piątego Donatywy, Trzydzieści płacą Procentu z warunkiem tym, że tylko pod iednym, a nierozdzielnym Przywileiem dzierżane przez Donataryuſzow bydź mogą, inne zaś przyległe na Skarb powrocone bydź maią: wſzelkie zamiany, iako z podeyściem własności Rzeczypoſpolitey ſkaſſowane. Potrzeba Magazynow udeterminowała ſkładkę po Złotemu od Dymu, poźniey Sypkę. Podatek ſkurowy, ieśliby znalazł naganę, że podatkowanie te nie na bogactwa, lecz na źrzodło bogactw uſtanowione: że w kilkorako więcey Narod koſztuie, niż czyni przychodu, że wielu własności legło przy nim ofiarą; raczcie JJ. WW. WW. MWMC. Panowie Bracia i Dobrodzieie widokowi, lecz nie złey chęci wotuiącym za nim przypiſać: że te Podatki w Celu dla Woyſka. Rekrut ſtał ſię potrzebnym. Nagłość wypraw woiennych, tudzież Expenſow innych nadzwyczaynych, na ktorych całość zawiſła była Narodowa, potrzebowały zapaſu; w kredycie zagranicą omylony gdyż niedowierzano, czy Polſka może za Narod bydź policzoną; a tak bez zapaſu iuż iuż Polſka w dawną gotowała ſię powrocić nikczemność. Na tak okropny widok truchlał umyſł każdego, kogo tylko los Oyczyzny obchodził. Lecz ten ktory z między Nas ku Naſzemu wybrany ſzczęściu, ten o ktorego świetność i hańba Narodowa nayprzod ſię obiia, ktorego loſy z Rzecząpoſpolitą nayściśley ſą złączone;

Krol Nam łaſkawie Panuiący, ciſka z ſiebie koſztowne ozdoby, a tak ſwemi Kleynoty pierwſze Skarbu rzuca naſienie: kto takiego widoku był świadkiem, mogłże wahać ſię w czynieniu ſkładki? Natychmiaſt zatym Kominowe uſtanowione: a ſowite na Wielkopolſkie. Zydzi procz podymnego, poł pogłownego złożyli. Takowym ſpoſobem gdy Skarb podſycony, potrzeby iego opatrzone; uznały w nas inne Narody godność naſzą, i że Polſka, gdy ze wſzyſtkiego złupiona była: cnota i męſtwo właſnością iey nieodłączoną zoſtało. Widok potrzeb publicznych był powodem wzięcia na Skarb Biſkupſtwa Krakowſkiego, zoſtawiwſzy Sto Tyſięcy Intraty dla Biſkupa: nierowność intrat Biſkupich, że bywała powodem, iż Biſkupi w Katedrach ſwych, za podrożnych do maiętnieyſzych Biſkupſtw ſię uważali, z zapominaniem nawet przyſtoyności; ztąd tez niedbałość o Dyecezye częſtokroć znana; takowe urządzenie okazyą dało Deputacyi Duchowney: za ktorey to przełożeniem Xiądz Metropolita Obrządku Greckiego w Senacie umieſzczonym zoſtał. A to co Izydorowi Metropolicie Kiiowſkiemu powracaiącemu z Koncylium Florendzkiego, na ktorym Kościoł Wſchodni z Zachodnim dawne odnawiał ſzluby, przez Władyſława Jagielończyka obiecanym było; to co przyrzeczone w ugodzie Hadziackiey, a niedotrzymane wiecznego oddziału Kozakow od nas powodem ſtało ſię; rowność Obrządkow ninieyſzego Seymu udziałem ſtało ſię. Odgłos powſtaiącego Narodu naſzego ocucił Miaſta Koronne i Litewſkie, ktorych okazałość nikła z poniżeniem naſzym, ktorych rozwaliny ſą grobowcami świetności Polſkiey: nie były to zapewne dumne i wynioſłe odgłoſy, iak ſię może niektorym przywidywały, lecz były uniżone Prozby ludzi maiących Prawo do Wolności, nie tylko z przyrodzenia lecz i Praw Kraiowych, do tychże Praw zaniedbałych powrocenia dążyła Prozba ich; znaczna dobrowolna Miaſt ſkładka ofiarowana do Skarbu dowodem była, że kochać wſpolną Oyczyznę umieią. Aby zaś w odpowiedzi na ich Prozby zupełna doyrzałość bydź mogła, aby na nagłość w czaſie proznych nie rozpościerała żalow, wyznaczona zoſtała Deputacya, ktorych powinnością miarkować żądania ich z użytkiem Kraiowym, i ſtoſowne w tym gotować Proiekta. A tak rządowe gdyśmy czynili urządzenia mniemaliśmy, iż Nam walki, Wam ſpokoyność zoſtała udziałem: lecz ta nieprzebrana nieſzczęść naſzych Otchłań— Roſſya z Was za Nas ſmutne ſwey zapalczywości knowała ofiary. Co tylko Chmielnicki, Doroſzeńko, Gonta, Zeleźniak; co tylko nayzapalczywſzy Fanatyzm wywrzeć i dokazać może, to wſzyſtko w czarnych zamyſłach przeciwko Wam uknowane zoſtało. Lecz gdy Wſzechmocna nas Ręka powodowała, ſpełzły ich zapędy, a ſidła nieprzyiacioł Naſzych, ku wiecznemu ſtrzeżeniu odkrytemi zoſtały. Czynność Waſza, Rozrządzenia Seymowe do przypadku czyniły co mogły: lecz wyznaczona Deputacya od Stanow w tey zdarzoney okoliczności, całą ſzkaradę nayprzewrotnieyſzey Polityki w źrzodle ſwym odkryła. Kto tylko wymawia Swięte Imie BOGA, ten przez Religią oddawanie Czci Jemu rozumie: lecz Religia Schizmy Moſkiewſkiey, ieſt narzędziem rownie ſilnym, iak naynikczemnieyſzym układow Gabinetu Roſſyiſkiego. Zwodziciel Części Swiata Mahomet, co przez wiarę ſwą kraie zdobywał, iaſno o zdobywa-

bywaniu swym przepowiadał uczniom; lecz Moskwa w sprawach swoiey wiary po kraiach utrzymuiąc naycelnieyszych, a ukrytych szpiegow, herſztow i pokładnikow swych taiemnych zamysłow, swoie w nich nayniespodziewańſze dopełnić miała układy. Co Kapłan to sprzysiężeniec. Lecz iak wiele przez niego sprzysiężonych, to tylko w Stolicy Moskwy wiadomo, gdzie wiernym Raportem odsyłamy Regestr w czasie Spowiedzi sprzysięgłych. W takowey postawie, gdy rzecz cała przed Deputacyą Stanom okazana była, Rellacyą Jey kazać podać do Druku ku uwiadomieniu Narodu Stany źleciły. Dziełem zaś Stanow było użyć skutecznych śrzodkow dla utłumienia złego w źrzodle swoim; wszakże gdybyśmy byli przystąpili do surowości prześladowaniem Religii, ząbyśmy mogli pomnożyć i sprawić zamieszanie Moskwie wielce żądane: a gdy przez Religią woiowanemi bydź mieliśmy, w nieyże przeciw Fanatyzmowi szukać obrony potrzeba było. W tym zamierze dostał rozkaz Poseł nasz u Porty Ottomańskiey zostaiący, aby głowa Schizmatykow od prawego Kościoła odłączonych, ku naszey stanąć mogła obronie: Patryarcha Konstantynopolitański, Jego codzień spodziewana Bulla; przez ktorą Lud Schizmatycki do wierności Polszcze powroconym zostanie: aby zaś ta odnowiona ustanowa, iakiego kiedy sprawić nie mogła uszkodzenia, obmyślone będą ostrożności. Gdy zaś klęsk naszych, nierząd był iedynym początkiem, gdy rząd nam narzucony zniszczonym został; powinnością naszą stało się o Rządzie pomyśleć. W tym zamiarze ustanowiona Deputacya, do układania Proiektow Rządowych. Ze generalne dopiero prawidła na ktorych wiara Panuiąca, wolność i pewność założoną iest, w Prawo zamienionemi są; że te z całym Rządem maiąc związek, w całym okazana bydź powinna rządzie; Ie okazać Wam JJ. OO. JJ. WW. WW. MWMCI PP. Bracia i Dobrodzieie, w poźnieyszey Rellacyi okazać mi zostaie, czuiąc iak w tym razie Waszey używam cierpliwości; wszakże dwochletnią czynność obięta i w tym w zupełności swey bydź nie może: dość mi będzie okoliczność Seymikowania ieszcze przełożyć.— Troskliwość; iaki Tron iest użytecznieyszy Kraiowi? czy obierczy, czy następny? rożność widzenia w mowach swych okazowała się; pierwszym następność Tronu z Despotyzmem iednobrzmiącym bydź się zdawała słowem; drugim, że prawdziwie Wolney Elekcyi sposobu nie wiedzieli, mniemali iż lepiey mieć Krola od kolebki; iak od zaburzenia i gwałtownego narzutu. Ze zaś tak rzecz ważną decydować nie iest w władzy Seymu, chciano się w tym zapytać Narodu. W takowym Porządku gdy Proiekt Uniwersału w Izbie przeczytanym został, za rozkazem Waszym uczyniłem Protestacyą. Obraz okropnych Bezkrolewiow, sława obierania Krolow, śrzedne do Narodu od Seymu podała zapytanie: czyli za życia Nayiaśnieyszego Pana pozwolicie przyszłego wybrać Krola? a w tym w Was znayduiąc naywiększą władzę, Nayiaśnieyszego Elektora do Korony Stany Wam polecaią; tego Pana, ktory dla szczęścia ludzkiego trzeba, ażeby większemu iak Saxonia Krolował Narodowi. W takowym odwołaniu się, Posłowie nic nad swą nie czynią powinność; lecz w łaskawym Nayiaśnieyszego Pana zezwoleniu, ktoż nieczuie wywyższoną miłość Oyczyzny nad wszelkie dla siebie nie miłe widoki? Jeżelim

kiedy zazdrościł daru wymowy, to zapewne w tym czaſie, w ktorymbym rad oddać hołd winny Oycu Oyczyzny; gdy ſiebie na los puſzcza, byle nas tylko zapewnił. Wynoſiły ſię Atheny przez ſwego Kodruſa; nieśli Rzymianie wieńce Obywatelſkie dla tych, co ochraniali Obywatela; iak wiele ſię ochroniem iednym mniey bezkrolewiem, iak wiele przez to włości od perzyn zachowanych zoſtaie; iak ſię zabeſpiecza Narod naſz od woyny domowey, przez ktorą na nowy podział wyſtawienibyśmy bydź mogli? Ktoż nie poymie. O wy troſkliwe Rodzice o Dzieci waſze; przyiaciele wzaiemni; Rodzeńſtwo między ſobą kochaiące ſię, i wy miłe Lubowniki! ſtawa ſwą Oſobą ku zachowaniu Waſzemu Staniſław Auguſt. Pozwolcie więc, abym waſzych wdzięczności czucia wiernym mogł bydź tłumaczem. A ieśliby takowy ſię znalazł, ktoryby w tym razie ſię dąſał, powie zapewne o nim Narod, że chyba ſmakuie ſobie w broczeniu Krwi Obywatelſkiey; że na zwłokach naſzych Tron przyſzłemu gotuie Deſpocie; a ſzkarłat iego w poſoce Naſzey farbować zamyśla. Skaziłbym wierność Rellacyi moiey, gdybym ieſzcze nie wſpomniał powodu wezwania Posłow, i Przeciągnienia w Oſobach Konfederacyi. Bo gdy Konfederacya ieſt w Seymuiących; Seym rozpuścić byłoby Konfederacyą rozpuścić. Tak rzecz walna, iak Elekcya Krola, niepotrzebuież to więcey Posłow? co *viritim* ſię czyniło; Prerogatywa Narodu wyſłania peryodycznie Posłow, niepowinnaż bydź ſzanowana od Seymu? Mniemaliśmy iż Konſtytucya rządowa, ościenne woyny, złośliwa chęć Kraiu zaburzenia, do czternaſtego Stycznia Roku naſtępuiącego zaſpokoioną będzie: omylone gdy naſze nadzieie zoſtały, dla dumney Imprezy nieomylności naſzey godziłoż ſię na zgubny los Rzeczypoſpolitey puścić? Z tego com Wam przełożył JJ. OO, JJ. WW. WW. MCI Panowie Bracia i Dobrodzieie, poſtrzedz mogliście, iak ſą przygotowane Materyały do ſzczęścia Kraiowego ieſzcze rozrzucone; lecz iak daleko ieſt do ukończenia Rząd zaledwie zaczęty; woyſko nieuregulowane. Nota Roſſyiſka, panowania nad Nami żądaiąca, nieodwołana. Woyny ościenne wzmagaiące ſię. Los Turczyna, z ktorym naſza wſpolna Exyſtencya, niezapewniony. Woyſka znaczne Moſkiewſkie nad naſzemi poſtawione Granicami, może ku pomocy tym, co na ninieyſzy Seym ſię dąſaiąc, podeyzrliwości na niego po Narodzie rozrzucaią: to wſzyſtko było powodem przeciągnienia Seymowey Konfederacyi. * Oſobiſte dla Seymuiących mogąż bydź widoki, gdy wſzelki prywatny interes Aktem Konfederacyi zabroniony. Nadto co Tarczą kilkunaſtu Konſtytucyami dla Seymuiących było w Suſpenſach, tośmy od ſiebie oddalili: a w takowym poſtępku ieślim zgrzeſzył, niech na mey Oſobie kara od Was dopełnioną będzie; mniey iednym Obywatelem Rzeczpoſpolita oſtać ſię może; lecz gdyby Konfederacya rozwiązaną była, zginęłaby Rzeczpoſpolita. — Kończąc Rellacyą moią, czekam od każdego zapytania, a od powſzechności Sądu; a nioſąc dzięki tym, ktorzy mi Urząd Poſelſki powierzyć chcieli; za nader ſzczęśliwego znać ſię będę, ieśli uznanym zoſtanę za godnego Waſzego zawierzeńca. — U tego Piſma do Oblaty podanego podpis Ręki temi wyraża ſię

ſło-

NB. * Cóż mowić o kilkunaſtu Deputacyach, o Kongreſie Akatolikow, co obſzerniey Marſzałkowie Oboyga Narodów Wam w ſwym przełożyli Uniwerſale.

ſłowy: Michał Czacki Podczaſzy Koronny, Poſeł Woiewodztwa Czerniechowſkiego. Ktore to Piſmo do Oblaty podane za uſtnym i oczywiſtym wyż Jaśnie Wielmożnego ſtawaiącego podaniem, a za naſzym Sądowym przyięciem, wſzyſtkie co doſłowa w Xięgi ninieyſze Ziemſkie Włodzimirſkie ieſt wpiſane: z ktorych Xiąg i ten Wypis pod Pieczęcią Ziemſką Włodzimirſką ieſt wydany, Piſany w Włodzimirzu.

L.S.

SLIWOWSKI
V. Wło.
Ex Actis Die 19 9*bris*,
1790 *Anno*.

Legi cum Inducta Oyſtawſki mpr.